

1. Inleiding

Dit luisterboek geeft een overzicht van de achtergronden en de ontstaansgeschiedenis van de Matthäus Passion, waarbij ook wordt ingegaan op de persoon van componist Johann Sebastian Bach en het tijdperk waarin dit meesterwerk kon ontstaan. Daarbij wordt onder meer aandacht besteed aan mystiek en de barok, belangrijke sleutels om dit werk te kunnen begrijpen.

In de familie Bach – een uitgebreide familie die de wereld tientallen professionele musici leverde – werd de Matthäus Passion al de ‘grosze Passion’ genoemd. Desondanks volgde na de eerste opvoeringen een terugval in aandacht die bijna een eeuw zou duren. Het was de jonge componist Felix Mendelssohn die het werk herontdekte. Hij zorgde ervoor dat het in Berlijn opnieuw werd uitgevoerd, waarna de Matthäus Passion aan een triomftocht begon die nog altijd voortduurt en in omvang toeneemt.

Veel meesterwerken vallen op door hun omvang. De Matthäus Passion is daarop geen uitzondering: monumentaal van opzet en gebruik makend van twee koren en twee orkesten werd ook de akoestiek van de Thomaskirche in Leipzig (de oorspronkelijke uitvoeringsruimte) ingezet om het theatrale effect nog verder te versterken.

Is dit werk dan de ‘beste’ of ‘mooiste’ muziek van Johann Sebastian Bach? Daarop antwoord geven is ondoenlijk. Bach wordt gerekend tot een van de grootste componisten uit de geschiedenis en heeft in zijn leven een monumentaal oeuvre gecomponeerd. Zo heeft hij – op opera na – in alle toen bestaande muziekvormen composities geschreven. Daarmee is Bach eigenlijk een monument op zich. Dat de Matthäus Passion aan die status heeft bijgedragen staat buiten kijf.

5. Ontstaansgeschiedenis

In 1723 begint Bach aan een titanenarbeid. Vrijwel elke week componeert hij een kerkcantate van hoog niveau, die hij nog dezelfde week uitvoert. Een jaar later, in 1724, presenteert hij de eerste versie van zijn Johannes Passion. Het is letterlijk en figuurlijk tot op dat moment ongehoorde muziek en ook de voortvarendheid waarmee te werk wordt gegaan is een unicum in de toenmalige muziekpraktijk.

Er zijn aanwijzingen dat Bach al in 1725 aan het schrijven van de Matthäus Passion begint, maar dat de uitvoering ervan door organisatorische problemen nog niet mogelijk is. Bach voert daarom op Goede Vrijdag 1725 nogmaals de Johannes Passion uit, die hij ditmaal laat beginnen met de nieuw geschreven koorzang *Bewein dein Sünde gross*. Deze koorzang zal hij later gebruiken als slotkoor voor het eerste deel van de Matthäus Passion.

Terwijl hij bezig is met een ontwerp voor de Matthäus Passion vindt Bach een geschikte tekstschrijver: Henrici, een ambtenaar van posterijen die onder het pseudoniem Picander gelegenheidsgedichten schrijft en daarmee in Leipzig een naam heeft opgebouwd. Bach wijst Picander op de preken van de Rostockse theoloog Müller, die een sterk mystieke inslag hebben. De samenwerking blijkt vruchtbaar en Picander schrijft de teksten van het beginkoor, het slotkoor, de aria's en de begeleide recitatieven.

Aangenomen wordt dat de eerste uitvoering van de Matthäus Passion in 1727 plaatsvindt. De door Bach geschreven partituur is verloren gegaan, maar bekend is dat er met dubbele koren en orkesten is gewerkt. In 1736 komt het tot een derde uitvoering en hiervan is de partituur wel bewaard

Verrijzenis van Christus, fresco (detail) van Piero della Francesca (1452)

Tracklist

CD1

1. Voorwoord van Joop van Zijl

2. Hfst. 1 Inleiding: MP, BWV 244
Kommt, Ibr Töchter, Helft Mir Klagen
(1)*

3. MP, BWV 244 - *Erbarme Dich*(2)

4. Keyboard Concerto In E, BWV 1053
2 - *Siciliano* (3)

5. MP, BWV 244 - *Kommt, Ibr Töchter,*
Helft Mir Klagen (4)

6. MP, BWV 244 - *Kommt, Ibr Töchter,*
Helft Mir Klagen (5)

7. Hfst. 2 Tijdsbeeld:
Het ontstaan van de Matthäus Pas-
sion

8. Monteverdi Vespers - *Deus In Audiu-*
torium (1)

9. Toccata & Fugue In D Minor, BWV
565 - 1. *Toccata* (2)

10. Choral *O Haupt Voll Blut Und*
Wunden (3)

11. MP, BWV 244 - *Da Kam Jesus Mit*
Ihnen Zu Einem Hofe (4)

12. Hfst. 3 Genre: De Matthäus
Passion komt niet uit de lucht vallen

13. MP, BWV 244 - Part II Recitative
Da hub er an, sich zu verfluchen und zu
schworen (1)

14. Johann Sebastiani (1622-1683) MP,
Die Grablegung (2)

15. Heinrich Schütz MP SWV 479 - *In-*
troitus en Die Verhandlung Vor Pilatus (3)

16. Telemann Brockes-Passion 44 -
Rezitativ Als Jesus Nun, Wie Hart Man
Ihm Verklage (4)

17. Hfst. 4 Biografie: Om de Matthäus
Passion beter te doorgronden

18. Bach-Boehm, Music for weddings,
Quodlibet, BWV 524 (1)

*zie muziekverantwoording

**15. Hfst. 9 Doel en werking:
Na het voorafgaande**

16. MP, BWV 244 - *Buß Und Reu* (1)

17. Bach Cantates BWV 140 - Choral
Zion Hört Die Wächter Singen (2)

18. Jesus - *Meine Seele Ist Betrübt
Bis An Den Tod* en Recitativo - *O
Schmerz! Hier Zittert Das Gequalte Herz*
- Choral - *Was Ist Die Ursach Aller Sol-
cher Plagen* en Aria - *Ich Will Bei Mei-
nem Jesu Wachen* - Chorus *So Schlafen
Unsre Sunden Ein* (3)

19. MP, BWV 244 - Choral *Was Mein
Gott Will* (4)

CD4

**1. Hfst. 9: Doel en werking (vervolg):
De mens in de Romantiek en in onze
tijd**

2. MP, BWV 244 - *Und Er Kam Zu
Seinen Jüngern* (5)

3. MP, BWV 244 - *Komm, Süßes Kreuz*
(6)

4. MP, BWV 244 - *Wir Setzen Uns Mit
Tränen Nieder* (7)

**5. Hfst. 10: Receptie: Receptie gaat
over hoe een werk ontvangen is**

6. MP, BWV 244 - *Ach, Golgatha* (1)

7. MP, BWV 244 - *Ja, Nicht Auf Das
Fest* (2)

8. MP, BWV 244 versie Mendelssohn -
Sopran *Erbarme dich* (3)

**9. Hfst. 11: Uitvoeringspraktijk:
De uitvoeringspraktijk zoals wij die
kennen**

10. MP, BWV 244 - *So Ist Mein Jesu
Nun Gefangen* en *Sind Blitze, Sind
Donner* (1)

11. MP, BWV 244 - *Auf Das Fest
Aber Hatte Der Landpflieger* en *Wie Wun-
derbahrlich Ist Doch Diese Strafe!* (2)